

Отже, беручи до уваги вище сказане, тлумачимо ідіолект як сукупність текстів, що постають в хронологічній послідовності у відповідності з єдиною комплексною мовною системою кожного мовця, що розвивається у часі [1, с.103].

Ідіостиль – структура залежностей, які у своєму розвитку знаходять індивідуальний код інакомовлення творчої особистості, який в багатьох випадках є заданий на генетичному рівні і залежить від способу мислення даної особистості. Код інакомовлення включає в себе:

- набір ситуацій, що пов'язані із епізодичною та семантичною пам'яттю індивідуума, які зазнали змін через «особисту міфологізацію»;
- систему концептуальних установок автора, які можуть змінюватись та не змінюватись у часі;
- систему композиційних функцій та систему операційних одиниць, що пов'язані із «пам'яттю слова» в їх комбінаториці [8, с. 326].

Подальше опрацювання теорії мовної особистості є перспективним науковим напрямом. Здатність та можливість пізнавати особистість через її мову відкриває нові горизонти в науці. Поняття ідіолекту та ідіостилу в сукупності створюють унікальний образ мовної особистості, даючи підґрунтя для подальших наукових досліджень.

Список літератури

1. Виноградов В. В. О художественной прозе / В. В. Виноградов. – М. : Госиздат, 1959 – 360 с.
2. Григорьев В. П. Грамматика идиостиля : В. Хлебников / В. П. Григорьев. – М. : Языки русской культуры, 2000. – С. 57-205
3. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов : изд. пятое, испр. доп. / Т. В. Жеребило. — Назрань : «Пилигрим», 2010. – Режим доступа : http://linguistics_dictionary.academic.ru
4. Жолковский А. К. Работы по поэтике выразительности : Инварианты–Тема–Приемы–Текст / А. К. Жолковский, Ю. К. Щеглов. – М. : Прогресс, 1996. – 344 с.
5. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2002. – 333 с.
6. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : УРСС, 2004. – 264 с.
7. Лурия А. Р. Язык и сознание / А. Р. Лурия. – Ростов на Дону : Феникс, 1998. – 414 с.
8. Ярцева В. Н. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / В. Н. Ярцева. – М. : Больш. Рос. Энциклопедия, 2000. – 688 с.

**А. Білоцерковець
(Одеса)**

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛСП «МЕТАЛ» НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТЛУМАЧНИХ СЛОВНИКІВ

Стаття присвячена дослідженню функціонування лексико-семантичного поля «Метал» на матеріалі чотирьох англомовних словників та спеціалізованої енциклопедії металів. В статті розмежовуються професійна та наївна картини світу, виокремлюються компоненти лексичних значень номінацій металів.

Ключові слова: лексико-семантичне поле, лексичне значення, архісема.

Статья посвящена исследованию лексико-семантического поля «Металл» на материале четырех англоязычных толковых словарей и специализированной энциклопедии металлов. В статье разграничиваются профессиональная и наивная картины мира и выделяются компоненты лексических значений номинаций металлов.

Ключевые слова: лексико-семантическое поле, лексическое значение, архисема.

The article dwells on the comparative research of the professional and naive English-speaking pictures of the world in the fragment which reveals the knowing of English community concerning metals. Two lexical graphic samples were isolated, one of which reflects professional cognition while the other enlightens the knowledge of the common speakers. Special encyclopedia of metals and four English thesauruses were engaged as the material of the investigation. The scientific method of definitional analysis was involved.

During the research the quantitative and the qualitative differences between the professional and naive pictures of the world were found out. Tables given in the article illustrate and scientifically confirm the mentioned differences. The availability of common features present in the constituents of both analyzed pictures, are made conspicuous. But at the same time they are represented by lexical-graphic sources with different level of frequency.

Having studied the thesauruses it became obvious that the lexical meaning of the fixed metal nominations comprises the following components: color, flexibility, hardness/softness, melting conditions and the interaction with the environment. Semantic analysis of the lexical-semantic field “Metal” on the material of special metal encyclopedia

and English thesauruses provided direct evidence of the fact that the professional picture of the world supplies more detailed information concerning metals, their functions, properties and peculiarities of employment. Whereas the naive picture of the world mainly informs about the color of metals, some cases of use and seldom about the place of extraction.

Key words: *lexical - semantic field, lexical meaning, archisema.*

Системний підхід до вивчення мовних явищ, який був започаткований структуралістами, наразі все ще є одним із основоположних принципів сучасної лінгвістики.

Одним із провідних методів системної лінгвістики є польовий. У сучасному мовознавстві термін «поле» позначає одночасно як лексичне угруповання, так і принцип організації цього угруповання, тобто наявність польової структури. Метод семантичного поля спирається на принцип системності та виносить на перший план зв'язок мови із дійсністю [4, с. 217]. Лексико-семантичне поле (ЛСП) визначається як сукупність лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту та відображають поняттєву, предметну або функціональну подібність позначуваних явищ [1, с. 99]. Лексико-семантичне поле утворюється певною кількістю значень, які мають хоча б один спільний компонент (спільну семантичну ознаку). Цей компонент зазвичай виражається архісемою, тобто лексемою із найбільш узагальненим значенням. Проблема виділення архісеми тісно пов'язана з проблемою категоризації предметів взагалі [6, с. 121]. Аналізуючи різні парадигматичні угруповання у лексиці, А. М. Кузнецов стверджує, що архісема повинна об'єднувати однорідні лексичні одиниці, тобто слова, які належать до одного лексико-граматичного класу [2, с. 72-73].

Вибір теми нашого дослідження зумовлений недостатньою вивченістю лексики, до якої належать конституенти ЛСП «Метал», зокрема на матеріалі англомовних тлумачних словників.

У нашому дослідженні ЛСП «Метал» розглядається у науковій, або професійній картині світу тобто на матеріалі спеціалізованої енциклопедії металів та спеціалізованої літератури з хімії; та у наївній, яка спирається на дані з тлумачних англомовних словників, які лише надають загальне уявлення про той чи інший метал та його властивості.

В ході дослідження ЛСП «Метал» розглядається у семантичному аспекті, який передбачає аналіз семного складу конститuentів даного ЛСП, за допомогою компонентного аналізу, що застосовується для опису структурної організації значення лексем, позначаючих назви металів. Матеріалом дослідження слугувала вибірка назв металів із спеціальної енциклопедії металів та вибірка словникових статей із чотирьох англомовних тлумачних словників, а саме: Oxford Advanced Learner's Dictionary (OALD); Macmillan English Dictionary (MED); Longman Dictionary of Contemporary English (LDCE); Webster's Dictionary and Thesaurus (WDT).

В нашому дослідженні слово «метал» виступає архісемою, на підставі того, що воно є узагальненою назвою для всіх видів металу, а також є компонентом для назв металевих виробів.

Аналізована архісема уявляє собою назву класу предметів та їх функцій і має наступні значення:

- *a hard usually shine element that exists naturally in the ground or in rock;*
- *an alloy that is made from two or more metals combined together, or a metal combined with a non metal (MED, 944).*
- *any of class of chemical elements having a peculiar luster and possessing fusibility, conductivity for heat and electricity;*
- *any alloy of such element as brass, bronze, etc;*
- *anything consisting of metal (WDT, 580);*
- *a hard, usually shiny substance such as iron, gold or steel (LDCE, 892);*
- *any class of mineral substance such as tin, iron, gold, copper, etc;*
- *any alloy (OALD, 781).*

За даними енциклопедії в англійській мові налічується 64 номінації металів (*iron, cobalt, manganese, nickel, tungsten, technetium, hafnium, tantalum, niobium, molybdenum, rhenium, titanium, vanadium, chrome, zirconium, thorium, actinium, uranium, neptunium, plutonium, protactinium, americium, curium, berkelium, californium, einsteinium, cerium, lanthanum, scandium, yttrium, lithium, sodium, potassium, rubidium, strontium, cesium, barium, francium, rhodium, beryllium, magnesium, aluminium, ruthenium, radium, palladium, osmium, iridium, platinum, gold, silver, copper, zinc, cadmium, mercury, gallium, indium, thallium, germanium, tin, lead, arsenic, antimony, bismuth, steel.*) Усі метали поділяються на дві основні групи: кольорові та чорні.

Чорні та кольорові, в свою чергу, діляться ще на декілька груп. Нижче наведемо схему розподілення металів по групах.

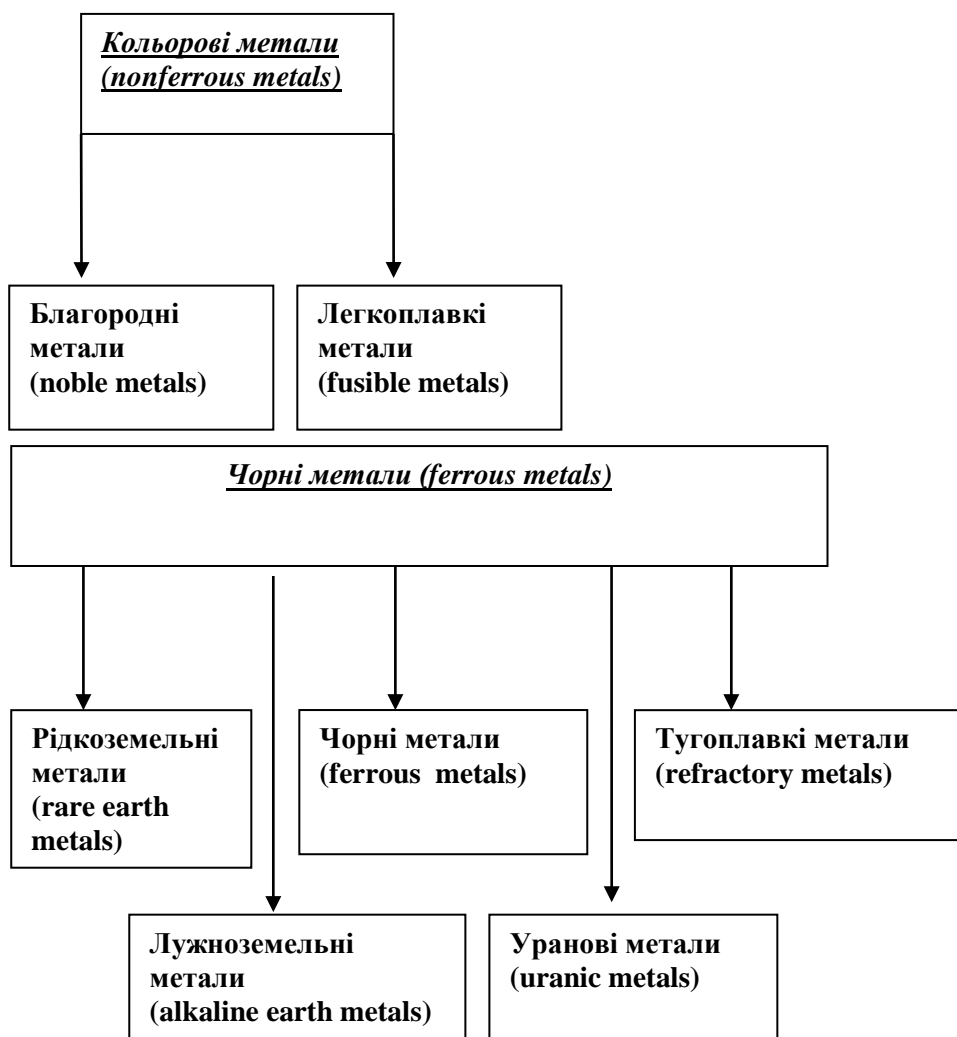

Рис. 1. Розподіл металів по групах

Чорні метали відрізняються темно-сірим кольором, більшою щільністю та вищою температурою плавлення. Кольорові метали мають червоне, жовте та біле забарвлення та відрізняються більшою пластичністю, малою твердістю, та низькою температурою плавлення [7].

Лексичні одиниці, що номінують субстанцію «метал» у її різноманітних видах, утворюють ЛСП «Метал».

Проаналізувавши енциклопедичні та спеціалізовані дані, нами були виокремлені наступні компоненти лексичного значення металевих номінацій: **металева характеристика**, яка надає інформацію про колір металу, про такі фізичні властивості як гнучкість, твердість/м'якість; та про хімічні властивості, а саме про взаємодію металів з такими факторами навколишнього середовища як повітря, вода та деякі кислоти. **Особливості здобування**, або місце знаходження, які дають змогу дізнатись яким чином, при яких умовах та де знаходиться той чи інший метал. Та на сам кінець **особливості використання**, вказують на функцію металів в професійній картині світу, в яких сферах він застосовується та які вироби з нього виходять. Нижче наведемо приклад енциклопедичних відомостей про один із металів.

Таблиця 1

Енциклопедична характеристика металу

Ruthenium (рутений) – is a nonferrous metal, belongs to the noble group of the metals.		
Metal characteristics	Production/Occurrence	Application
Ruthenium is a chemical element with symbol Ru and atomic number	Ruthenium is exceedingly rare, only the 74 th most abundant	Because of its ability to harden platinum and

44. It is a polyvalent hard rare transition metal. Ruthenium has four crystal modifications and does not tarnish unless subject to high temperatures. It dissolves in fused alkalis, is not attacked by acids.	metal in Earth's crust. It is generally found in ores in the Ural Mountains and in North and South America.	palladium, ruthenium is used in platinum and palladium alloys to make wear-resistant electrical contacts.
--	---	---

Далі розглянемо функціонування ЛСП «Метал» в наївній, тобто не професійній картині світу. На матеріалі зазначених словників методом суцільної вибірки було виокремлено наступну кількість номінацій металів: Oxford Advanced Learner's Dictionary (OALD) – 33 номінаційні одиниці; Webster's Integrated Dictionary and Thesaurus (WDT) – 56; Macmillan English Dictionary (MED) – 28; Longman Dictionary of Contemporary English (LDCE) – 29. Порівнюючи ці дані з енциклопедичними даними, в яких налічується 64 назви металів, робимо висновки про те, що тлумачні словники надають неповну картину про існування металів.

Слід зазначити, що проаналізувавши усі словникові дефініції, були виокремлені наступні диференційні ознаки металів: **металева характеристика, здобування або місце знаходження та особливості використання**. Диференційні ознаки, зафіксовані тлумачними словниками збігаються з енциклопедичними, але не дають такої ж самої повної картини щодо характеристик, функцій та призначення металів. Порівнюючи нижченаведені таблиці, в яких надані енциклопедичні та словникові відомості про метал, приходимо до висновків, що у своїй більшості тлумачні словники інформують про металеві характеристики, які можуть бути розраховані лише на «наївного» читача за відсутністю у їх складі професійних характеристик.

Таблиця 2

Енциклопедичні дані

Iron (залізо) – is a ferrous metal		
Metal characteristics	Production/Occurrence	Application
Iron is a chemical element with symbol Fe and atomic number 26 . It is the metal in the first transition series. It is by mass the most common element on the Earth, forming much of the Earth's outer and inner core. Fresh iron surface appear lustrous silvery-grey, but oxidize in normal air. Iron has low melting temperature.	The production of iron has 2 stages: 1. pig iron is produced in a blast furnace; 2. pig iron is converted to wrought iron. Industrial iron production starts with iron ores.	Iron is used in machine tools, automobiles, the hulls of large ships, and structural components for buildings.

Таблиця 3

Словникові дані

Iron	OALD	MED	LDCE	WIDT
Залізо	<u>Metal characteristics:</u> Common, hard, silver-metallic element capable of being magnetized. <u>Production/occurrence:</u> Contains in rocks. <u>Application:</u> Used in various forms to make iron bars, gates, railing etc.	<u>Metal characteristics:</u> A hard heavy metal that is a common element. <u>Production/occurrence:</u> <u>Application:</u> used for making steel and in many types of machine and building structures.	<u>Metal characteristics:</u> A common hard metal. <u>Production/occurrence:</u> Found in very small quantities in food and blood. <u>Application:</u> Used to make steel.	<u>Metal characteristics:</u> A metallic element, symbol Fe at no 26, the most common of all metals. <u>Production/Occurrence:</u> <u>Application:</u> Used for making tools.

Проаналізувавши енциклопедичний та лінгвістичний матеріал, стосовний ЛСП «Метал», семи металевих характеристик, особливостей здобування та використання були зафіксовані в усіх джерелах, що дає підставу вважати їх спільними для усіх значень досліджуваного ЛСП.

Як показує аналіз словникових визначень лексем, позначаючих назви металів, в ході опису металевих характеристик присутні наступні компоненти: колір, фізичні властивості (гнучкість, твердість/м'якість) та хімічні властивості (умови плавлення взаємодія з киснем, водою та з

кислотами). 32 з усіх зафіксованих словниками дефініцій надають інформацію про кольорову характеристику, найбільша кількість наявна у OALD, у найменша у WIDT. Не зважаючи на те що словником WIDT зафіксована найбільша кількість металевих одиниць (56), він лише надає назву металу, не інформуючи про його властивості. Фізичні властивості експліковані у 27 дефініціях, переважна більшість наявна у OALD, словник WIDT налічує найменшу кількість дефініцій, надаючих відомості про фізичні властивості металів. Хімічні властивості металів зафіксовані лише у 4 з усіх дефініцій, з переважною кількістю у словнику OALD.

Порівнюючи кольорові характеристики металів, приходимо до висновків, що вони надають однакові дані але з різницею у відтінковому описі. Наступний приклад ілюструє зазначену кольорову різницю:

Platinum is a grayish white metallic element (OALD, 946).

Platinum is a silver-gray metal (MED, 1137).

Platinum is a silvery gray metal (LDCE, 1072).

Platinum is a noble metal, grayish-white (WIDT, 697).

Поряд з описом кольору у дефініціях металів присутні фізичні характеристики, що інформують про гнучкість металів, твердість/м'якість та температуру плавлення. Фізичні характеристики металів, зафіксовані словниками, теж подекуди відрізняються, а в деяких словниках взагалі відсутні. Проаналізуємо різницю в описі фізичних характеристик металу словникових статтях на наступних прикладах:

Platinum is grayish white metallic element that does not tarnish (OALD, 946).

Platinum is a silvery gray metal (MED, 1137).

Platinum is a silver- gray metal that does not change color or lose its brightness (LDCE, 1072).

Platinum is a noble metal, grayish-white, very valuable, malleable and ductile, very heavy and hard to fuse, symbol Pl at no 78 (WIDT, 697).

Порівнюючи вищенаведені приклади, робимо висновки, що фізичні властивості металів зафіксовані лише у словникових статтях OALD та WIDT, а словники LDCE та MED інформують лише про колір.

Диференційна ознака здобування або місця знаходження металів у наївній картині світу є значно менш інформативною ніж у професійній. Різницю можна спостерігати у нижченаведеному прикладі:

Potassium occurs in nature only in ionic salts. As such it is found dissolved in seawater and is part of many minerals (12).

Potassium occurs in rocks and in the form of mineral salts (OALD, 968).

Potassium usually exists in compounds formed with other substances (LDCE, 1100).

Енциклопедичні дані вичерпно інформують про здобування та місце знаходження металу. Словникові статті OALD та WIDT містять менш детальну інформацію з цього приводу, а в словниках MED та LDCE ця диференційна ознака взагалі відсутня.

Далі розглянемо диференційну ознаку особливостей використання, яка вказує на функції металів та на їх призначення. Аналіз матеріалу дослідження показав, що поряд з традиційним використанням металів для виготовлення різноманітних металевих виробів, який є домінуючим (зафіксований усіма обробленими словниками), зазначається використання металів як сировини для виготовлення інших металів:

Vanadium is sometimes used in steel alloys. (OALD, 1411)

Chrome is used in making alloys and as a shiny protective coating on other metals (OALD, 254)

Також нами були зафіксовані випадки використання металів у медичних цілях, що ілюструється у нижченаведеному прикладі:

Radium is used in the treatment of some deceases, eg. cancer (OALD, 1032).

Used in the treatment of diseases such as cancer. (MED, 1222)

Used in the treatment of cancer. (LDCE, 1165)

Дослідивши словниковий матеріал, ми прийшли до висновків, що до складу лексичного значення зафіксованих номінацій металів входять такі компоненти, як колір, гнучкість, твердість/м'якість, умови плавлення взаємодія з повітрям, водою та з кислотами.

Семантичний аналіз конститuentів ЛСП «Метал» на матеріалі англомовних тлумачних словників та спеціалізованої енциклопедії металів показав, що професійна, або наукова картина світу надає значно детальнішу інформацію про метали, їх функціонування, властивості та особливості використання. В свою чергу наївна картина світу здебільшого інформує про колір металу, про деякі випадки використання та іноді про його місце знаходження у природі.

Список літератури

1. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика / И. М. Кобозева. – М. : Эдиториал, 2000. – 352 с.
2. Кузнецов А. М. Структурно-семантические параметры в лексике (на материале английского языка) / А. М. Кузнецов. – М. : Наука, 1995. – 275 с.
3. Полевые структуры в системе языка / под ред. З. Д. Поповой // Сборник научных работ. – Воронеж : Издательство Воронежского университета, 1989 – 200 с.
4. Полтавчук Л. В. Лексико-семантичне поле «коштовне каміння» в англійській мові (етимологічний аналіз) / Л. В. Полтавчук // Мова і культура. (Науковий щорічний журнал). – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2005. – Вип. 8. – Ч. 1. – Національні мови і культури в їх специфіці та взаємодії. – С. 216–220.
5. Попова З. Д. Лексическая система языка / З. Д. Попов, И. А. Стренин. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1984. – 148 с.
6. Стренин И. А. Лексическое значение слова в речи / И. А. Стренин. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1985. – 172 с.
7. Энциклопедия металлов [Электронный ресурс] . – Режим доступа : <http://www.femto.com/ua/articles/2241.html>
8. Mytrophanova N. Interesting facts about metals / N. Mytrophanova. – Moskow : Higher school publishing house, 1969. – 108 p.
9. Longman Dictionary of Contemporary English / [director Della Summers] . – Essex : Longman Group Ltd, 1995. – 1668 p.
10. Macmillan English Dictionary / [editor Michael Rundel] . – London : Macmillan Education, 2007. – 1748 p.
11. Oxford Advanced Learner's Dictionary / [editor A. P. Cowie] . – Oxford : Oxford University Press, 1989. – 1579 p.
12. Webster's Integrated Dictionary and Thesaurus / [editors Geddes and Grosset]. – Scotland : David Dale House, 2006. – 1198 p.

Я. Бойко
(Дніпропетровськ)

МОДЕЛЮВАННЯ ПОНЯТТЄВОГО СКЛАДНИКА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ЕСТЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ ПРЕКРАСНЕ / ПОТВОРНЕ В ЛІРИЦІ АНГЛІЙСЬКОГО РОМАНТИЗМУ

У статті продемонстровано процедури моделювання поняттєвого складника концептуального простору естетичної оцінки ПРЕКРАСНЕ / ПОТВОРНЕ у вигляді фрейму, що уможливило виявлення глибинних смислів, характерних для ціннісного світосприйняття, втіленого в ліриці англійського романтизму.

Ключові слова: поняттєвий складник, концептуальний простір, естетична оцінка.

В статье продемонстрировано процедуры моделирования понятийного компонента концептуального пространства эстетической оценки ПРЕКРАСНОЕ / БЕЗОБРАЗНОЕ в виде фрейма, что позволяет выявление глубинных смыслов, характерных для ценностного мировосприятия, воплощенного в лирике английского романтизма.

Ключевые слова: понятийный компонент, концептуальное пространство, эстетическая оценка.

The article focuses on modelling procedures of the notional layer of the conceptual space of aesthetic evaluation THE BEAUTIFUL / THE UGLY which makes it possible to determine the notional implications characteristic of the evaluative worldviews as embodied in English romantic lyrics.

Key words: notional layer, the conceptual space, aesthetic evaluation.

Поняття простору є одним із перспективних у мовознавстві. Існують визначення різних видів просторів, таких як: комунікативний [8], лінгвокультурний [2], номінативний [5], ідіоматичний [12], ментальний [13], образний [1], образно-символічний [11], орієнтаційний [9], концептуальний [7].

У когнітивній лінгвістиці, поряд із терміном “концептуальний простір”, часто вживаються терміни “концептосфера” [4], “концептуальна система”, “концептосистема” [10] для позначення сукупності взаємопов’язаних концептуальних сфер, що відбивають знання індивіда про певні фрагменти світу [4, с. 2–9]. Концептуальні сфери як закодована соціокультурна інформація постають у вигляді інваріантних категорій, котрі розуміються як основний семантичний “інвентар” культури, загальне тло або фільтри, які зумовлюють характер набуття й організації нового знання та досвіду. Зміст кожної концептосфери виявляється через наявні в ній семантичні поля, які містять основні категоріальні інваріанти, характерні для того чи іншого культурно-історичного типу. Концептосфери класифікують за